

Milí návštevníci, chystáte sa na hrad? Alebo len na vychádzku do lesa? Vedzte, že kráčate po stopách dávnych čias. Tak ako teraz Vy, kedysi touto cestou kráčali naši predkovia na hrad Tubul (okolo r. 1249) na kopci Mogloch (Magloch, Maglovec, rod Maglód, ktorý vymrel roku 1300). Aj názov kopca (od slova Mogyla – Mohyla) poukazuje na stopy slovanského osídlenia. V katastri obce sa našli pamiatky z neolitu, z obdobia haltštátskeho i rímsko-barbarskeho a tiež pohrebisko z doby sfahovania národov. V roku 1347 sa v listinách toto miesto spomína ako „locus castri Mogloch“, teda už len miesto zbúraného hradu. Ale ešte predtým, pred veľkou bitkou pri Rozhanovciach v roku 1312 sa odohráva príbeh Bohatiera z Maglovca (podľa historickej rozpravy Juraja

Náš hrdina príbehu Bohatier z Maglovca je Jožko Kvaka, rodák z Brezovice. Kastelán Henrich ho zobral so sebou ako verného služobníka na Kapušiansky hrad. Jožko sa musel rozlúčiť so svojimi drahými rodičmi a svojou milou Borkou, ktorá mu slúbila vernosť. Jožko konal užitočné služby svojmu pánovi. Vyslaný bol ako pozorovateľ s listom ku veliteľovi Šarišského hradu. Potom ho Henrich poveril prípravou pri Šarišských Sokolovciach na Hradovej hure aj útočiste v prípade nutného odchodu z hradu. Vojsko kráľa Karola Roberta ešte pred rozhodujúcou bitkou u Rozhanoviec (15. júna 1312) zaútočilo na Kapušiansky hrad a po urputnom boji ho aj dobylo. Veliteľa hradu magistra Henricha uväznili v pivnici, strážené vojakmi. Ale Jožko Kvaka vracajúc sa z Hradovej hury, keď sa dozvedel, že hrad bol dobytý, hľadal spôsob, ako pomôcť

svojmu pánovi. Preoblečený za pastiera odložil svoju zbraň do bútlavy stromu a predstierajúc, že hľadá stratenú ovcu, presvedčil vojakov na stráž, aby mu dovolili sadnúť si do pivnice namiesto údajného svojho staršieho brata (magistra Henricha). Na druhý deň veliteľ kráľovského vojska prišiel na hrad, aby potrestal vinníkov aj veliteľa Henricha. Sklamane zistil, že Henrich je preč a namiesto neho zostal iba jeho služobník Jožko Kvaka, čo oklamal strážcov. Takto vlastne zachránil Henricha pred istou smrťou. Ale rozzúrený veliteľ dal za trest Jožkovi Kvakovi odrúbať obidve ruky až po zápästia. Takého ožobraceného ho pustil z hradu.

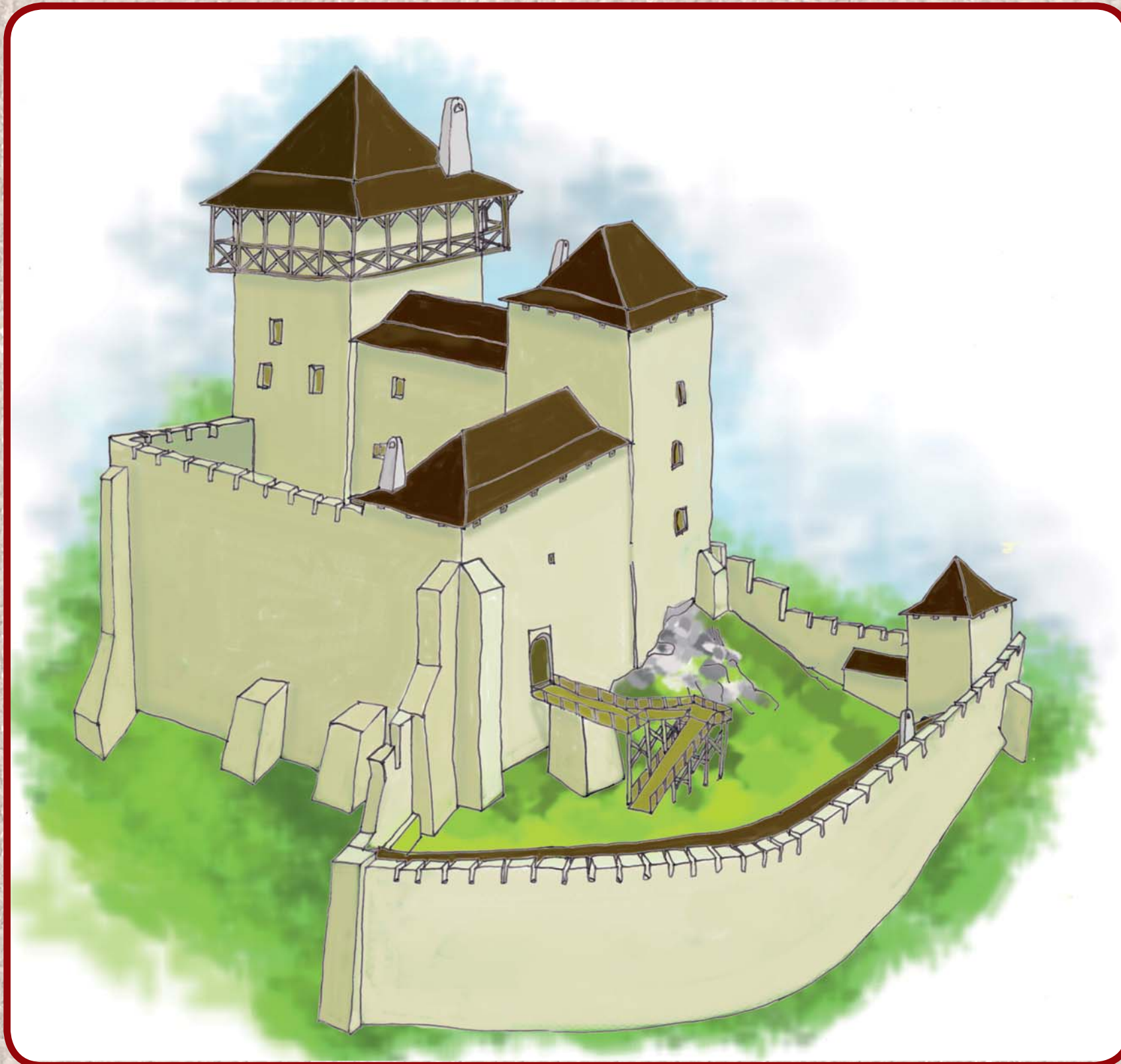
Jožko takto hrdinsky – bohatiersky zachránil svojho pána, hoci nemusel. Nemusel riskovať svoj život, nemusel sa vrátiť do hradu. Ale česť a zmysel pre povinnosť mu to nedovolila. Ako by sme sa zachovali v takejto situácii my?

Macáka z roku 1992). Tento príbeh, ktorý bol inšpiráciou a námetom pre realizáciu mikroprojektu s rovnakým názvom Bohatier z Maglovca, Vám chceme slovami Juraja Macáka porozprávať.

Smutné časy doľahli na hrad začiatkom 14. st., keď na uprázdnený uhorský trón nastúpil Karol Róbert z rodu Anjou. Proti novému kráľovi sa postavil na západnom Slovensku Matúš Čák Trenčiansky a na východe mocní Omodejovci. A tí sa opierali o dva mocné hrady, Veľkošarišský a Kapušiansky. Nový kráľ sa najprv pokúsil pokoriť Veľkošarišský hrad. Keď sa mu nedarilo, vydal rozkaz pokoriť Kapušiansky hrad, na ktorom bol veliteľom – kastelánom magister Henrich z rodu brezovických šľachticov (de Berzeviczy).

Bohatier viac svoju zbraň nepotreboval. Možno tu ešte niekde je. Skúste sa po ceste poobzerať, či ju nenájdete. Kto zbierať objaví a podarí sa mu ju z bútlavy vytiahnuť, stane sa strážcom hradu ďalších tisíc rokov.

Kým bude náš príbeh Bohatiera pokračovať, vráťme sa ku koreňom. Prečo boli hrady často dobývané? Čo myslíte? Áno, zohrávali dôležitú strategickú úlohu nielen pre vládcov, ale aj poddaných. Stávali sa na vyvýšených miestach, aby obyvatelia hradu už z diaľky videli pohyb v okolí. Hrady v slovensko-poľskom pohraničí sa stavali popri dôležitých obchodných cestách. Hrad v Kapušanoch bol postavený na strete krajinských ciest (názov obce Kapušany pochádza z maď. Kapu – brána). Mal charakter strážneho hradu, to znamená strážil a dohliadal na pohyb po krajinskej ceste okolo rieky Sekčov, od ktorej sa oddeľovala vetva do údolia rieky Topľa. Strážil osady pod hradom a dá sa povedať celý región. V blízkosti sa nachádzali ďalšie hrady Šebeš, Soľnohrad, Medzianky, ale aj hrad strážiaci inú trasu Veľký Šariš. To, že tu bol hlavný krajinský prechod do Poľska, dovedčuje aj vyberanie myta doložené v roku 1332. Čo bolo mýto? Bol to poplatok za prevážaný tovar a prechod osôb, ktorý bol vyberaný na stanovených miestach, aj v Kapušancoch. Na druhej strane súčasnej hranice Sanok, partner nášho projektu, strážil cestu do Uhorska. V polovici 14. storočia tam bola vybudovaná stredoveká pevnosť na zvyškoch pôvodného hradu, v 16. storočí prestavaná na renesančné sídlo, potom mnohokrát opravovaná a prestavovaná až do dnešnej podoby, kedy je sídlom Historického múzea. Hrad v Kapušanoch mnoho storočí plnil svoju strážnu a obrannú funkciu až do 18. storočia, ale o tom neskôr.

Herný prvok na tabuli znázorňuje trasy v slovensko-poľskom pohraničí a hrady nachádzajúce sa popri nich. Posuvným gombíkom môžete medzi nimi prechádzať.

Projekt Bohatier z Maglovca č.: INT/EX/PO/1/1/1/IA/0245
spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2014-2020
Projekt Bohatier z Maglovca nr.: INT/EX/PO/1/1/1/IA/0245
współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Republika Słowacka 2014-2020.

Drody turyści, wybieracie się na zamek? A może na przechadzkę po lesie? Musicie zatem wiedzieć, że natkniecie się tu na ślady zamierzonych czasów. Podobnie jak Wy teraz, dawno temu tym samym szlakiem nasi przodkowie podążali na zamek Tubul (około 1249 r.) wznoszący się na wzgórzu Mogloch (Magloch, Maglovec, ród Maglód, który wymarł w 1300 r.). Nazwa wzniesienia (od słowa Mogiła – Mohyla) wskazuje na ślady osadnictwa słowiańskiego. Na terenie wsi znaleziono zabytki z czasów neolitu, z okresu halsztackiego i rzymsko-barbarzyńskiego, a także pogrzbisko z czasów wielkiej wędrówki ludów. Z 1347 r. pochodzi wzmianka o „locus castri Mogloch”, czyli miejscu burzonego zamku. Ale zanim to nastąpiło, przed wielką bitwą pod Rozhanowcami w 1312 r. rozegrała

Nasz bohater nazywał się Jožko Kvaka i pochodził ze wspomnianej Brzozowicy. Kasztelan zabrał go ze sobą jako wiernego sługę na Zamek Kapuszański. Jožko musiał się pożegnać z droginami rodzinami i ukochaną Borką, która obiecała, że pozostanie mu wierna. Jako sługa oddał swemu panu ogromne przysługi. Pewnego razu został wysłany z listem do kasztelana na Zamek Szarysz. Następnie kasztelan zlecił mu przygotowanie schronienia pod Szaryskimi Sokolowcami na Hradowej Hurze na wypadek konieczności opuszczenia zamku. Wojska króla Karola Roberta jeszcze przed decydującą bitwą pod Rozhanowcami (która odegrała się 15 czerwca 1312 r.) zaatakowały i po zaciętych walkach zajęły Zamek Kapuszański. Kasztelana wtrącono do lochu strzeżonego przez strażę. Gdy Jožko Kvaka wracając z Hradowej Hury, dowiedział się o zdobyciu zamku, szukał sposobu, jak pomóc swemu panu. Przebrany za pasterza schował zbroję między sprochniałe drzewa i udając, że szuka zagubionej owieczki, przekonał strażników, żeby wypuścili jego rzekomego starszego brata (czyli właśnie kasztelana) i to jego wtrącili do lochu. Następnego dnia, gdy dowódca wojsk królewskich przybył na zamek, by ukarać

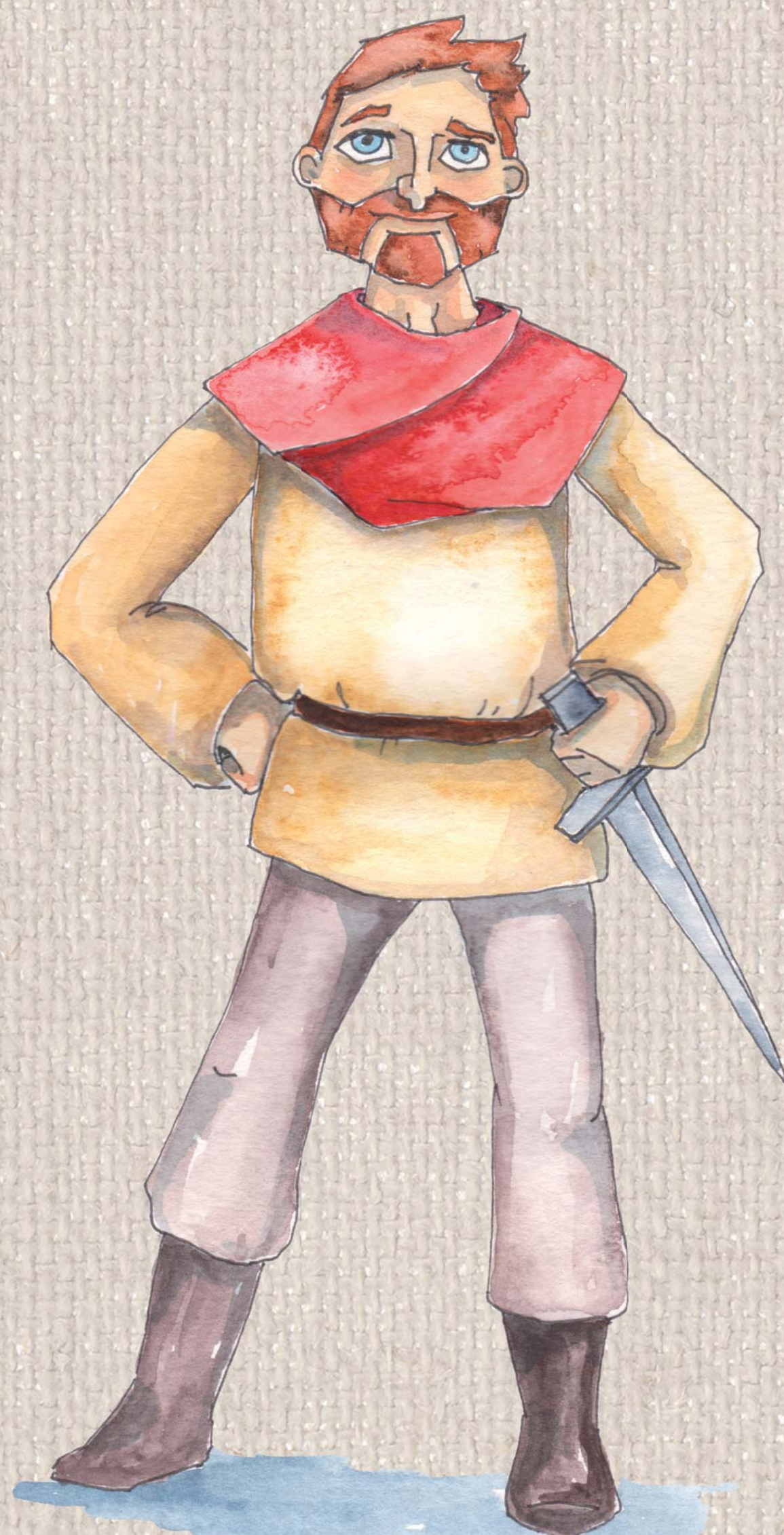
się historia bohatera z Maglovca (według opowiadki historycznej Juraja Macáka z 1992 r.), która była inšpiracją do realizacji mikroprojektu pod nazwą „Bohater z Maglovca”. Oddajmy teraz głos Jurajowi Macákowi.

Na początku XIV wieku dla zamku nadeszły złe czasy – pusty tron objął Karol Robert z Andegawenów. Przeciwnie nowemu królowi w zachodniej Słowacji wystąpił Matusz Czak, a na wschodzie władczy Omodejowie, którzy panowali na dwóch zamkach, w Wielkim Szaryszu i Kapuszanach. Nowy król początkowo próbował podporządkować sobie Zamek Szaryski. Gdy plan się nie powiódł, wydał rozkaz podbicia Zamku Kapuszańskiego, na którym kasztelanem był mistrz Henryk de Berzeviczy ze szlacheckiego rodu wywodzącego się z Brzozowicy.

nohrad, Medzianky, a na innym szlaku – Zamek Szaryski. O tym, że działała tu największa przeprawa do Polski świadczy choćby fakt poboru myta, co potwierdzają dokumenty z 1332 r. Co to jest mýto?

Była to opłata za przeprawę towaru i przejście osób pobieraną w wyznaczonych miejscach, między innymi w Kapuszanach. Po drugiej stronie obecnej granicy leży Sanok, miasto partnerskie naszego projektu. Tamtejszy zamek strzegł szlaku prowadzącego na Węgry. W połowie XIV wieku wzniesiono tam średniowieczną twierdzę na pozostałościach wcześniejszego zamku. W XVI wieku zamek przebudowano w stylu renesansowym, a następnie wielokrotnie remontowano i zmieniano jego kształt, aż do uzyskania obecnej postaci. Aktualnie mieści się w nim Muzeum Historyczne. Zamek w Kapuszanach przez wiele stuleci, aż do XVIII wieku, pełnił funkcję strażniczą i obronną, ale o tym później.

Zamek Królewski, Sanok

POUŻITÁ LITERATÚRA / BIBLIOGRAFIA

- MACÁK J. 1992. Bohatier z Maglovca. Kapušany: Obecny úrad Kapušany, 1992. 105 s.
- TRENČANSKÁ M. – SMETANKOVÁ L. 2014. Kapušany 1248-2014. Prešov: ADIN, 2014. 160 s. ISBN 978-80-89540-52-5

Na tablicy przedstawiono szlaki na pograniczu polsko-słowackim oraz zlokalizowane przy nich zamki. Można się pomiędzy nimi poruszać za pomocą suwaka.

